

2021

Недержавний аналітичний центр  
«Українські студії стратегічних досліджень»  
За фінансової підтримки  
Міністерства молоді та спорту України  
Запорізька обласна державна адміністрація  
Мелітопольська міська рада

«ЛИШЕ ПЛЕКАННЯ  
ЗОВСІМ НОВОГО ДУХУ  
ВРЯТУЄ НАС!»



Всеукраїнський  
патріотичний  
фестиваль

# ДОНЦОВ ФЕСТ

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ МАТЕРІАЛ  
ВИДАНИЙ В МЕЖАХ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО  
ПАТРІОТИЧНОГО ФЕСТИВАЛЮ

«ДОНЦОВ ФЕСТ - 2021»

Інформаційно-просвітницький матеріал виданий в межах Всеукраїнського патріотичного фестивалю «Донцов фест 2021», за підтримки Міністерства молоді та спорту України, відповідно до Указів Президента України від 12 червня 2015 року № 334 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», від 18 травня 2019 року № 286 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання», постанов Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки», від 30 червня 2021 року № 673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

# ДМИТРО ДОНЦОВ: СИЛЬНО. СТИЛЬНО. НАСТУПАЛЬНО

4-5 грудня 2021 року у Мелітополі та Запоріжжі вдруге за свою історію відгримів Донцов-фест.

Фестиваль пройшов за фінансової підтримки Міністерства молоді та спорту України, Запорізької обласної адміністрації, Мелітопольської міської ради, коли зовсім поруч гримить фронт російсько-української війни.

Ще років десять тому годі для більшості годі було уявити і можливість війни з Росією і підтримку державою заходів в честь геніального українця Дмитра Донцова.

Дмитро Донцов нині дуже важлива постать в українській історії. Важливий як постать символічна. Як один із найбільших інтелектуалів ХХ століття. Філософ, літературознавець, блискучий володар стилю. І ще більший володар людських умів і серцець.

Як уродженець Російської імперії, міста Мелітополя, Донцов добре розумів суть російського імперіалізму і необхідність вирватися з його полону.

Під час Перших визвольних змагань він очолив Українську телеграфічну агенцію (нині Укрінформ), що мала на меті оперативно реагувати і вести фронт інформаційної боротьби.

Після поразки Визвольних змагань в ситуації загального розчарування, депресії та декаденсу він не мав часу опускати руки.



Меморіальна дошка Дмитру Донцову у Києві на будівлі медіа агенції «Українформ», вул. Б.Хмельницького

Ба більше, його геніальна праця «Націоналізм» стала символом віри для багатьох поколінь українців.

Він умів запалити і повести за собою.

Близкучий літературознавець Дмитро Донцов у своєму «Літературно-науковому віснику» та «Віснику» він витворив одне з найяскравіших явищ української літератури – вістниківство.

У своїх численних працях, а їх і годі перерахувати (у масивному десятитомнику виданому нині зібрано далеко не весь інтелектуальний доробок автора) написаних багатьма мовами якими володів Дмитро Донцов він виховував нове покоління і нову українську еліту, орієнтовану на власні сили, на боротьбу, на змагальність.

Не дарма нині всеукраїнською дитячо-юнацькою військово-патріотичною грою «Сокіл-Джура», яка включена у державну Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді, за епіграф взято донцовські «Мудрість. Шляхетність. Відвага».

Вже котре покоління національної еліти виховується на Дмитрі Донцові. Безумовно, важко уявити Україну ХХ та ХХІ століть без його магічного впливу.

Не вірите, переконайтесь самі. Варто відкрити будь-яку його працю, пірнути у дві-три сторінки - і втому, зневіру, апатію знімає, як рукою.

Нині Україна повертає данину Дмитру Донцову - назвами вулиць, меморіальними таблицями, Донцов-фестом. Вірю, що це буде фестиваль високого стилю, відважного духу та інтелекту.

Бо Донцов і його запальні ідеї потрібні Україні нині як ніколи.



**Юрій СИРОТЮК**

директор Недержавного аналітичного центру  
«Українські студії стратегічних досліджень»



Дмитро Донцов

**ДОНЦОВ Дмитро Іванович** (17(29).08.1883, м. Мелітополь, нині Запорізька обл. – 30.03.1973, Монреаль, Канада) – політичний діяч, журналіст, літературний критик, теоретик та ідеолог українського націоналізму. Доктор права (1917).

Народився в м. Мелітополь. 1900–07 навчався (з перервою) на юридичному факультеті Петербурзького університету. Активно співробітничав із українськими гуртками в Санкт-Петербурзі. Член Революційної української партії, Української соціал-демократичної робітничої партії. Перебував під арештом 1905–07. У Віденському університеті 1909–11 вивчав право. Публіцистичну діяльність розпочав у журналах «Дзвін» та «Украинская жизнь». 1914–18 – голова Союзу визволення України.



Видання «Вістник», головним редактором якого був Дмитро Донцов

1914–16 очолював у Берліні (Німеччина) інформаційний центр Українського парламентського клубу. 1916–17 керував Бюро народів Росії в Берні (Швейцарія) та видавав його прес-бюлетень.

1917 повернувся до Києва. За Української Держави очолив Українське телеграфне агентство і Державне бюро преси. Від 1918 – член головної управи Партії українських хліборобів-демократів. 1919–21 – керівник пресової та інформаційної місії в Берліні. Одночасно – керівник українського пресового бюро в Берліні.

Від 1922 проживав у Львові. Засновник Української партії національної роботи, редактор її органу «Заграв» (1923–24). Відновив видання «Літературно-наукового вістника» (1922–32).

Редагував «Вістник» (1932–39), видання якого поновив Є. Коновалець, та «Книгозбірню «Вістника»». З 1939 жив у Берліні та Бухаресті (Румунія), видавав журнал «Батава» (1940–41). Від 1941 перебував у Берліні й Празі, де писав статті для німецької преси. Од 1945 мешкав у американській окупаційній зоні в Берліні, потім – у Франції, Великій Британії, США. 1947 оселився в Канаді, викладав українську літературу в Монреальському університеті (1949–52).

У своїх теоретичних поглядах пройшов еволюцію від прийняття соціалістичних та марксистських ідей до їх повного заперечення. Обґрунтував ідею українського націоналізму. Відстоював засади крайнього войовничого християнства, ідею незалежності України, ідеологічно обґрунтував діяльність Організації Українських Націоналістів (ОУН).

Для гострополемічних публіцистичних творів Донцова характерна пристрасна аргументація без будь-яких компромісів. Тривалий час його ідеологічні засади зустрічали критику з боку демократичної і церковно-релігійної (переважно католицької) громадськості за волюнтаристський і пантеїстичний монізм.

Помер у м. Монреаль.

**Джерело: Енциклопедія історії України**

[esource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu\\_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Doncov\\_D](http://esource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Doncov_D)

# СУРМАЧ ВОЛІ

Дмитро Іванович Донцов народився 30 (17 за старим стилем) серпня 1883 року в степовій Україні, у місті Мелітополі, що на Запоріжжі. Предки його, як згадував сам Донцов, походять із Слобідщини, а саме з Вороніжчини.

Здібний з народження, юний Дмитро цікавиться історією рідного краю, з захопленням слухає розповіді дідів про героїчні часи козаччини. Вступивши до Петербурзького університету, навчається до 1907 року на правничому факультеті. Після двох арештів за революційну діяльність емігрує за кордон, закінчує у Відні студії і одержує ступінь доктора права. І за кордоном Донцов не полишає політичної діяльності. Талановитий публіцист, він друкується в часописах «Украинская жизнь» (виходив у Москві під редакцією Симона Петлюри), «Дзвін», «Слово», «Діло» та ін.

Влітку 1913 передвоєнного року на II Всеукраїнському Конгресі студентів у Львові Донцов виступив із знаменитою промовою-рефератом «Сучасне політичне положення нації і наші завдання», в якій писав, що в наступній війні Україна, щоб стати вільною, повинна виступити проти Росії, але ніколи — з нею! Українці зі зброєю в руках мусять здобути Українську Державу. Ця програмова доповідь, цей маніфест був повністю підтриманий делегатами Конгресу. Стоячи, з захопленням аплодував Донцову делегат Конгресу юний Євген Коновалець — майбутній творець і Провідник ОУН.

Промова викликала панічний страх і шалену лютю у



Дмитро Донцов та Олена Теліга

ворогів України. Не обійшли її своєю увагою і член Державної Думи в Росії П. Мілюков, і «вождь світового пролетаріату» Ленін. Саме тоді в Києві вийшла друком книга Донцова «Модерне москвофільство», в якій він різко викриває писак-підлабузників, котрі орієнтувалися на «демоліберальну» Росію. Під час першої світової війни Донцов пише низку праць, якот: «Мазепа і мазепинство», «Історія розвитку української державної ідеї», «Похід Карла XII на Україну». «Українська державна думка і Європа» та ін.

Повернувшись із Швейцарії в пробуджену Україну в 1918 році, Д.Донцов продовжує бурхливу революційно-націоналістичну діяльність. Він пише

публіцистичні твори, виступає з політичними доповідями на актуальні теми на численних зібраннях української молоді, працює в уряді гетьмана Павла Скоропадського на посаді директора Українського Телеграфного Агентства.

У 1921 р. виходить друком праця «Підстави нашої політики», в якій Донцов протиставляє російський світ європейському, Азію — Окцидентові, докладно обґрунтувавши причини цього антагонізму. Твір був на часі і викликав широкий резонанс, знайшовши як палких прихильників, так і відвертих противників.

1922 року виходить в світ літературна розвідка «Поетка українського ресорджименту» (про Лесю Українку, творчістю якої захоплювався).

Розуміючи крайню необхідність вироблення нової української ідеології — Великої Української Ідеї, «яскравої, виключної, всеобіймаючої», д-р Донцов повністю присвячує себе нелегкій справі, засновує газету «Заграда», а з 1922 р. у Львові під редакцією Д. Донцова виходить «Літературно-Науковий Вісник» («ЛНВ»), з 1933р. «Вістник», навколо якого згуртовуються молоді націоналістичні сили. Поетів, письменників та науковців, які були постійними дописувачами та авторами часопису, назвали «вістниківцями». До них відносимо Євгена Маланюка, Олену Телігу, Юрія Липу, Олега Ольжича, Юрія Клена та багатьох інших.

«Націоналізм» (1926 р.) Д.Донцова — фундаментальна праця, яка стала в певній мірі євангелієм для молодого покоління українських патріотів. Саме з ідей «Націоналізму» зродились легендарні чини членів УВО, ОУН, УПА. В цій ґрунтовній робо-



Меморіальна дошка Дмитру Донцову  
у Мелітополі

ті Донцов рішуче засуджує гнилий демосоціалізм «драгоманівців», «провансальців». Аналізуючи причини поразки наших визвольних змагань, викриває демобілізує, роззброює базікання «друзів народу» про «любов до братів-слов'ян», про «всепланетний рай», «демократію-соціалізм», піддає їх нищівній аргументованій критиці. Донцов апелює до Шевченка, до Лесі Українки, до М. Міхновського. В часах князівської доби, в славній козаччині шукає той тип борця-лицаря, тип володаря-провідника, якого так не вистачало тоді і ще більше не вистачає зараз.

Обґрунтовуючи свої тези, він наводить незаперечні факти, цитує філософські та літературні твори, наводить приклади з вітчизняної та світової історії.

«Націоналізм» пробудив і кинув до святого бою за Україну легіони незламних лицарів, які рясно скропили кров'ю українську землю, «опаливши вогнем

фанатичного прив'язання до неї». «Тільки плекання цілком нового духу порятує нас», — не стомлювався повторювати автор. Донцовський чинний націоналізм захопив гарячі серця галицької молоді, підпорядкував її Ідеї Нації. Донцов став для неї незаперечним авторитетом, хоч як не намагалися демосоціалісти та комуністи його спалювати, применшити його значення, просто замовчати, захищати — нічого в них не вийшло і до цього часу.

«України ще немає, але ми можемо створити її в нашій душі», — писав він, і ця Україна поставала в душах молодих українських борців. Україна героїчна, Україна, яка творить себе і світ, а не є продуктом творення «сильних світу сього». «Здобудеш Українську Державу або згинеш у боротьбі за неї» — ось кредо послідовників Донцова, зміст їх життя.

Майстер слова, блискучий публіцист, Д.Донцов дав нам твір, значення якого переоцінити неможливо. Його слово гостре, мова лаконічна, означення влучні й чіткі. І цим він страшний для ворогів України. «Націоналізм» перевидавався декілька разів на чужині і в Україні. Актуальність твору і на сьогодні величезна, він кличе до боротьби і унапрямує її.

У наступних працях на сторінках «ЛНВ» і «Вістника» Донцов продовжує розробляти ідеологію українського націоналізму, друкує численні гострі статті.

У 1939 р. Д.Донцова заарештовують і відправляють до польської тюрми в Березі Картузькій «за антипольську діяльність». Там він і перебуває до початку II світової війни, про неминучість якої попереджав, наближення якої відчував.

З початком німецької агресії Донцов переїздить до Бухареста, де редагує журнал «Батава» (1940-1941). Переслідуваний гестапо, змушений часто міняти місце проживання: Берлін, Краків, Прага... Саме в Празі він пише «Дух нашої давнини» (1944).

«Звертаюся не до безсоромних і розбійників, а до шляхетних, не до сліпих і дурних, а до мудрих і зрячих, не до слабих і трусів, а до мужніх. До тих, які покликані створити нову касту «луччих людей» — єдиний маяк у божевільному хаосі нинішнього дня». Цими словами закінчується авторська передмова до книги, яка продовжує і поширює ідеї «Націоналізму».

По закінченні війни з великими труднощами дістається Д.Донцов до Парижа, але й там було небезпечно. В 1946 році від'їздить до Лондона, редагує там газету «Український клич». Потім переїздить до США, Канади, де й залишається.

За кордоном перевидають його попередні праці, а також з'являється низка нових творів та збірок, якот: «Хрестом і Мечем», «За який провід?», «Росія чи Європа», «Рік 1918. Київ», «Незримі скрижалі «Кобзаря», «Клич доби», «Московська отрута», «Дві літератури нашої доби». «Правда прадідів великих», «Туга за героїчним», «За яку революцію», «Заповіт Шевченка» та багато інших. Також друкуються статті Донцова в популярних часописах «Шлях перемоги», «Гомін України», «Визвольний шлях», «Вісник ООЧСУ», «Америка» тощо.

Помер д-р Донцов 30 березня 1973 року в Канаді. Похований в Америці на українському кладовищі в Бавнд-Брук. До кінця життя свого свято вірив у

день постановня Самостійної Соборної Української Держави.

Донцов повертається в Україну в своїх безсмертних творах: він, «невтомний сурмач волі» і сьогодні в боротьбі. У перших лавах.

«З першого свого друкованого рядка Донцов уже з'явився цілий, з його пристрасним напором речення, з його знищуючим ударом полемічної рапіри, з його оригінальним, не існувавшим перед тим в нашій публіцистиці – стилем», зазначає один з найближчих сподвижників Дмитра Донцова Євген Маланюк.

Не можна не погодитись і зі словами доктора Володимира Яніва, який стверджував, що Донцов, більше ніж будь хто з сучасників, став постаттю рівночасно звеличуваною й засуджуваною.

«Серед представників української духовності в сучасному і недавно минулому займає Дмитро Донцов окреме місце. Він найболючіше хвилює з них усіх, бо в дорогі і болючі для нас справи встряває по своєму – по Донцовськи і розпеченим до білого жару пером розв'язує їх, наче розтином шаблюки. Не тільки «що», а ще більше «як» вирішили про значення Донцова для нас і поставили його понад усіх сучасників», – слушно стверджує доктор Ростислав Єндик у монографії «Дмитро Донцов – ідеолог українського націоналізму».

Вміння бачити глибинну сутність речей та знаходити ефективні рецепти вирішення засадничих проблем характеризує творчість доктора Донцова. Яскравою ілюстрацією цього твердження є матері-

али, поміщені в цій збірці, яка вперше побачила світ у 1936 році в щоквартальній книгозбірні «Вісника», який редагував Дмитро Донцов.

Великою заслугою Донцова є те, що він допоміг українцям «виригнути з наших мозків намул неволі, а з серця – московську отруту. Донцов має на увазі ту московську отруту «з московської чаші», про яку писав ще Шевченко і яка ще й досі затрує свідомість і паралізує волю українців, засліплює нам очі і затуплює наш мозок.

Коли йдеться про Росію, то ніхто, напевно, краще Донцова, не зумів розгледіти за яскравими масками і дешевими декораціями, котрі мінялися залежно від обставин і потреб, незмінну імперсько-галапасницьку сутність, той споконвічний московський дух, розкладаючий сморід якого ми відчуваємо і сьогодні.

Донцов добре бачив не лише той галасливий балаган, який настирливо пропонували кремлівські режисери та ляльководи глядачам «вистави», він дивився поза куліси, добре знав режисерів і тому на питання «Чи вовк у бабусиному очіпку залишається вовком, чи стає бабусяю?» – давав Донцов однозначну відповідь. Цій тематиці він присвятив багато праць, зокрема поміщених у збірках «Росія чи Європа», «Московська отрута», «Дух Росії» та ін.

Другою великою заслугою Донцова є та, що він виразно вказав на конечну потребу кардинальної зміни психологічної установки нації, на зміну національних орієнтирів, на пекучу потребу зміцнення національної волі до життя, до експансії, новладства, на необхідність і неминучість боротьби

і нагальну потребу плекання і гартування національної сили, яка відіграє головну роль у змаганнях нації до незалежності і розвитку. Коли драгоманівський українець-малорос «просить немого» – права для рідної мови, то донцовський українець-лицар «вимагає всього» – волі і влади для нації на своїй землі та гідного місця для власної держави у світі.

Не паперові декларації, резолюції і меморандуми ялових кабінетних політиканів з утопічними нафталіновими провансальськими ідейками та напівідеалами, а боротьба «нових людей», озброєних «яскравою, виключною, всеобіймаючою» ідеологією націоналізму приведе націю до перемоги. Про це – в творах «Націоналізм», «Дух нашої давнини», «За яку революцію», «Дві літератури нашої доби», «Клич доби» і в пропонованій збірці «Патріотизм».

«Перемога України залежить від виховання нових борців, які не гнутимуть карку, від провідної верстви, яка не злякається боротьби з ворогом та жертв, яких вимагає перемога. Отже – у великій мірі залежить від перемоги ідей Донцова у вихованні нової провідної верстви народу». Ці слова Богдана Стебельського можна би поставити епіграфом до книги, яку ви тримаєте в руках.

І з боку так званого ліберального табору, і з боку звичайно табору комуністично-соціалістичного на Донцова весь час сипалися ядучі стріли. Але ці стріли буквально обламувались об той міцний панцир залізобетонних аргументів, об той сталевий панцир твердих принципів, об той лицарський панцир невдаваної щирості і рішучої безкомпромісності, котрий Донцов поставив перед цими нападками. І

сьогодні пройшли десятиліття, можна навіть сказати століття з початку виходу перших праць Дмитра Донцова, але ж бачимо, що таки Донцов був правий, що саме Донцовим цікавляться, Донцова цитують, Донцова вивчають, Донцова наслідують. І його критики фактично опинилися в калюжі.

«Де нас розманіжували, там він нас засталував, де схиляли, там він випростовував, де ми були простодушними, там він узброював до бою». Донцов і його послідовники підняли український ідеал на таку недосяжну висоту, «як небо заввишки, як земля завширшки». Як, знову ж таки, писав Донцов, «України ще немає, але ми можемо її створити у власній душі. Ми можемо і повинні опалити цю ідею вогнем фанатичного прив'язання». Це такий надвисокий ідеал, що до нього треба дуже довго стреміти. Та й шлях цей є нелегкий. І осягнути його можуть лише «люди нового духа», нової психології борця і володаря, нового твердого характеру і нового залізного гарту. Шляхетні, мудрі, мужні.



**Віктор Пог**

головний редактор  
видання «Шлях перемоги»

# ДМИТРО ДОНЦОВ.

## ЄДИНЕ, ЩО Є НА ПОТРЕБУ

Тема «найвищого ідеалу» нації та доріг, якими до нього ідеться — така оклепана, як жадна інша.

Хочу підійти до неї з боку, з якого у нас не люблять до неї підходити. Цю нову точку підходу і повинна засвоїти собі особливо молодь, першим кличем якої — навіть в неполітичних організаціях (як напр. в Пласті, — є «вірність своїй країні».

Державницька ідея є тепер у всіх на устах. Навіть у тих, що за неї у Києві під стінку ставлять, або у тих, що пропонують свої услуги для її поборювання. Але й від чесних прихильників тої ідеї чує молодь нераз: «Шануймо наш запал і посвяту, але — не товчіть шиб і сідайте за книжку!» А дальше — літанія: «Учись, трезвись, молись, а решта анархія»...

Не знаю більш облудної науки! Бо є одна річ, одне «щось», без якого жадна освіта не допоможе; ніяке освідомлення не врятує, ані запал, ні посвята... Цим «щось», цією найважлишою силою є характер. Нема поняття більш несхопимого від поняття «характер»; з ним, як з душею: хто скаже, що є душа? Але подібно, як кожний з нас відрізняє мертвого від живого, так і того, хто має характер від того, хто його заступає фразою.

Моторами історії, які здвигають і валять народи, — є одиниці, за якими тягнеться маса. В мирні часи, і в критичні, в монархіях і в республіках. А тою чудодійною силою, яка ті одиниці возносить вгору, даючи їм владу над числом — є їх сила характеру. Командує над іншими не завше найінтелігентніший, не завше най-

дужчий, але все — завзятіший, той, що виявляє найтвердішу вдачу.

Упертість, моральна відвага, всі риси, що складаються на поняття «характер», є невідкличні для всякого, хто прагне вести інших в ім'я якоїсь справи. Мойсей, Магомет, Олександр, Темерлян, Атиля, Цезар, Ришельє, Піт, Бісмарк, Кромвель, Наполеон — всі відзначилися небуденною силою характеру. Амбіція, навіть геніальність — ніщо, де нема характеру. Амбіція може зайти на манівці, розум — заплутатися в сумнівах, тільки незламний, мов віра, лишається характер.

Що ж це є характер?

Це, передусім, витривалість. Коли одного літнього дня 1918 року донесли Клемансо, що Німеччина питається про умови капітуляції, повний зворушення, старий тигр промовив: «Сорок літ чекав я на цей день!» Це була витривалість! Бо він не лише чекав, він протягом майже піввіку активно працював над тим, щоб приспішити цей час, щоб пімстити зневажену Францію: наражаючи себе на кличку «англійського запроданця», (бо знав, що без Англії Франція не переможе), на безнастанні поєдинки з противниками, які — мов сво-ра псів обступали його, — для яких ідея реваншу була празниковою кокардою, припинаною у свято і викидуваною на брук по святі, а не як для нього — першою і останньою любов'ю.

І все це витримав той «небезпечний вар'ят», (як його звали противники), не міняючи віх по одній, чи другій невдачі (як робиться у нас), не видумуючи — для заспокоєння совісти — теорій про «невикональність завдання», про «несприятливі обставини» і т.п. А коли від реву «грубої Берти» бряжчали вже шибки паризьких будівель, коли уряд втік до Бордо і паніка готова була перекинутися з запілля на фронт, тоді прийшов

його час. Тоді очі Франції звернулися до «небезпечно-го вар'ята», який від 1871 року витримав в одній ідеї, в одній вірі, в одній пристрасти, об яку, остаточно, розбився *furor teutonicus*.

Що є сила характеру? Це є певність себе, певність вибраної лінії, думки. Це — уміння знайти свою мету на осліп, не даючи себе звести у бік болотяним вогням, це знати, чого хочеш і дуже цього хотіти. Це — уміти в рішаючу хвилину сказати — «так», чи «ні», стати з одної, або з другої сторони барикади. Це уміти вибрати, а не вмерти від сумніву, мов той віслюк Буриданів, який сконав, хитаючись між жолобами з сіном і вівсом, як ми між соціалізмом і капіталізмом, між республікою і монархією, між совітофільством і самостійністю, принципіальністю і капітуляцією. Певність себе — це смілість Давида перед Голіяттом, Голландців — перед Еспанією в XIV в., Ірландців перед Альбіоном. Певність себе — це вміти вкласти голову у пащу живого льва, а не тягнути за хвіст мертвого. Бо не є героїзмом плазувати перед якоюсь силою, коли вона лежить, пристосовуючи відповідно до того свої «програми» і «тактику»...

Коли хочете знати, що то є певність себе, познайомтеся з історією відкриття планети Нептуна. До 1846 року ніхто не підозрівав її існування. Але англійський астроном Джон Адамс, обсервуючи збочення в русі Урана, прийшов до висновку, що причиною їх є якась незнана нам планета. Його не слухали, але, певний своєї ідеї, він не дав себе спантеличити, хоч досі заобсервовані факти були проти нього. Нарешті, спираючись на обчислення Адамса, — знайдено нову планету та її місце у всесвіті. Своєю ідеєю задав він брехню «фактам», не «факти» — його ідеї... Як часто «реальні політики» відраджують шукання незнаних зір лише тому, що їх підсліпуватий зір їх недобачає; лише тому, що не люблять гонити за новим; що вірять «фактам»,





7



8



9



10



11



12



13



14

1. **Виступ гурту «Хорея козацька»** в переповненому «Храмі пророка Іллі УГКЦ» після Служби Божої на честь свята Ведення Пресвятої Богородиці, с. Снігурівка, Запорізької обл.
2. **Лірник Андрій Ляшук**, в рамках фестивальної програми в переповненому «Храмі пророка Іллі УГКЦ» с. Снігурівка, Запорізька обл.
3. **Історичний диспут** «Актуальність ідей Дмитра Донцова та виклики сучасності», Запорізька обласна наукова бібліотека.

За участі:

**Юрія Сиротюка**, директора недержавного аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень» (м. Київ)

**Сергія Квіта**, професора Києво-Могилянської академії (Київ)

**Федора Турченка**, професора Запорізького національного університету (Запоріжжя)

**Юрія Щура**, кандидата історичних наук (Запоріжжя)

**Віктора Рога**, головного редактора «Шлях перемоги»

**Ігора Артюшенка**, народного депутата України 8 скликання

**Максима Дорофєєва**, керівника літературного клубу «Світогляд», представник НІЦ імені Дмитра Донцова (Дніпро)

**Костянтина Денисова** - начальника Відділу у Запорізькій області Міністерства у справах ветеранів України

**Миколи Ляховича**, експерта з питань національно-патріотичного виховання ТСО України (Київ)

**Юрія Олійника**, кандидата політичних наук (Львів).

4. **Зустріч та презентація видань письменниці Лариси Ніцой**, конференц-зала Палацу культури залізничників, м. Мелітополь.
5. **Панахида пам'яті**, загиблих 2014 року в Луганському аеропорту пілотів 25 бригади транспортної авіації та десантників 25 окремої повітрянодесантної бригади, проводить отець Олександр Богомаз УГКЦ, м. Мелітополь.
6. **Кобзар Михайло Гречкін**, в рамках фестивалю в «Храмі Святої Анни УГКЦ», м. Мелітополь.

7. **Гурт «Телері»** на головній сцені фестивалю, Палац культури залізничників, м. Мелітопіль.
8. **Гурт «Хорея козацька»** на головній сцені фестивалю, Палац культури залізничників, м. Мелітопіль.
9. **Гурт «ТаРута»** на головній сцені фестивалю, Палац культури залізничників, м. Мелітопіль.
10. **Отці Петро Креницьки та Олександр Богомаз** очолюють спільну молитву за Україну біля пам'ятника Тарасу Шевченку, м. Мелітопіль.
11. **Юрій Сиротюк, Михайло Гречкін, Тарас Компаніченко, Юрій Олійник, Сергій Бойко, Віктор Рог** в приміщенні науково-дослідного центру імені Дмитра Донцова при МДПУ ім. Б Хмельницького.
12. **Спільна світлина біля барельєфу Дмитру Донцову**, Географічний факультет МДПУ.
13. **Спільна світлина учасників диспуту** присвяченому Дмитру Донцову в Мелітопольському краєзнавчому музеї: **Микола Ляхович, Віктор Рог, Олександр Ситник, Юрій Олійник, Костянтин Денисов, Юрій Сиротюк, Тетяна Бойко та студенти МДПУ ім. Б Хмельницького.**
14. **Вручення ордена Богдана Хмельницького III ст.** (посмертно) родині героя АТО Володимира Майбороди «Мая» представниками Мінветеранів і Міноборони.

усталеним іншими, а не мрії, зродженій у власній душі.

Ось що таке певність себе, без якої не зробиться жадного діла ні для одиниці, ні для спільноти.

Що є сила характеру?

Це вірність переконанням це вірність ідеї. Це готовність іти з нею до слави й до загину, як кажуть німці, зв'язатися з нею auf Gedeih und Verderb. Це готовність трактувати, мов свого особистого неприятеля, ворога своєї справи. Це значить зробити собі з переконань догму віри... Вірність ідеї — це не безхарактерне стрибання з права на ліво і навпаки, під маскою «ідейного шукання»; це не дискутування над тим, чи має право нарід жити, чи ні, чи вовк у бабусинім очіпку є вовк чи бабуся; це не стримування себе від реакції, на зневагу ідеї під позором, що це було б «не на часі», або що «не знати ще, що з того вийде».

Коли я роздумую над цією філософією «не можна знати», над диспутами з Ефіялтами, мені пригадуються епізоди з єгипетського походу Бонапарта. Він взяв з собою учених, які викопували скарби фараонів і ослів, які везли ті скарби і амуніцію. Коли Бедуїни атакували французський відділ, він шикувався в каре, і тоді розлягалась команда: «Осли і учені — до середини!» Щоб не заважали тим, що б'ються... Лише провідники, які не толерували в своїх рядах учених диспутантів в критичний момент, лишали слід в історії, не безхарактерні скептики, які в рішачі хвилини давали себе збити кожному розумовому аргументові; які кидалися від одної думки до протилежної, неначе від «етапу» до «етапу», немов отой многонадійний поет, що проголошував:

*Етап не страшний жадний  
Коли за ним ще інші є етапи.*

*Мандруй, аж поки є етапів! ...  
Етап ніколи не страшний,  
Коли він не останній.*

Поетів від літератури і політики, коли й береться в похід, то тільки на те, щоб в рішачий момент — замкнути до середини разом з їх пегасами. Звеличання перманентного перекинництва не сміє уходити безкарно...

Про того ж Клемансо писав недавно Льюїс Джордж: «Ненависть Клемансо до Німеччини була повна такого скупчення й дикого завзяття, якого я не бачив навіть у найгірших англійських Германофобів. У тих ворожість до Німеччини все виглядала трохи вираховано й театральну; ненависть Клемансо лежала в крові. Він був один страшний вулкан особистого, національного й релігійного ненависництва».

Ось те почування ворожості до іншої ідеї, яке є тільки відвратною стороною сліпого прив'язання до своєї. Це й є, між іншим, та відданість, яка вимагається супроти своєї країни, начальників і родичів від пластуна, яка жадає від нього звертатися без наміслу проти кожного, хто зле про них відзивається. Ця відданість справі є одною з головних сил характеру. Хто без неї служить своєму колективу, будує будинок на піску.

Це є замилювання в пригодах, в незнанім, в новім; потяг до непевних шляхів. Це сила, яка гонила англійських пуритан за океан, в казкову Америку, на власний ризик і страх. Це сила, що пульсувала в серцях каліфорнійських шукачів золота, що пхала їх до чину Лівінгстона і Ліндберга. Це шукання нових земель, нових овидів, нових досягнень; це замилювання в атмосфері конфліктів і поборованих перешкод людей, яких манти блискуче марево в пустині, які не задовольняються сірим світом повсякденщини, яких гнітить щастя пса

на ланцюгу. Це движучі сили життя і основні прикмети великих характерів. Коли б Клемансо або Фош були програли у 1918 році, то напевно перейшли б до історії, як необчислимим авантюристам. Біля колиски кожного великого народу завше стояв якийсь «небезпечний вар'ят».

Що є сила характеру?

Це ніколи не вражатися невдачею. «Паде лиш той, хто не хоче зачинати наново, каже один англійський пластований письменник. Коли ви часом і послизнетесь, нічого не вадить; на ноги — і починайте знова... Але завше зачинати знова і ніколи не узнавати себе за покопаних... Таким має бути провідник».

Такими були Угорці, що «зачали знову» по Віляґошу, таким був Орлик, що «зачав знову» по Полтаві...

Що є сила характеру?

Це — культ успіху. «Великі папи, каже Шпенґлер, головачі партій англійських, доки кермували справами, давали себе вести тим самим засадам, що й завойовники й бунтівники всіх часів... Катехізм успіху! Без нього не було б ані церков, ані англійських колоній, ані великих американських фортуна, ні звитязних стрясень..., ні щасливих народів».

Культ успіху — це не вірити у різні Хо, це — не нарікати: «Ах, як же ж можна без природних границь, без «союзу»! Ах, факти проти нас! Ах, чи не звернути ще перед стартом, бо така далека мета, а бігти так трудно». Бо чи ж менші труднощі лежали перед тими, про яких говорив Шпенґлер? Але певна своєї вищості й післанництва цивілізувати кольорові народи, запанувала англійська нація в далекій Африці, в Індії, в Єгипті, хоч була це задалека мета, хоч «факти» геогра-

фічні її до того зовсім не управнювали, хоч імовірніше було б, коли б над тими землями лопотіла не короґва Альбіону, віддаленого від них на десятки тисяч миль, а напр. Туреччини, чи Росії, що майже сусідували з тими країнами чудес, лише, що не мали того твердого характеру, не сповідували того «катехізису успіху», не мали «певности себе» британської раси.

«Аби моє зверху було» — ось засада великих характерів, коли за нею криється не дрібна амбіційка, а велика амбіція, не похопливість, істерія й розчарування, а уперта праця... Чи знаєте ви, напр., що над своїми діалогами працював Платон вісімнадцять літ? Копернік над своїми «Революціонес» — тридцять шість? Лютер над коментарем «Генезису» — десять? Що, аби лиш відписати твори Гете, потрібно шістьдесять літ одного копіста? Що геніальність Наполеона полягала на умінню спати п'ять годин на добу, на дріб'язковім перестудюванні безчисленних щоденних рапортів, на умінні виконати працю останнього вояка, на пам'яті, яка не забувала про останню дурну гармату в віддаленім гарнізоні, якої не могло бути в рапорті, але яка завше була в його голові?

Культ успіху — це культ великої амбіції і великої праці, не дрібних амбіційок, не дбання про Schien замість про Sein, не — так поширений у нас — культ фасади, не журба, замість про внутрішню культуру, про наліплену ззовні офіціальну відзнаку («редактор», «т-во людей з вищою освітою», «член академії», «посол» і пр.) Культ успіху — це не хвилеве захоплення, з переходом до моментальної зневіри людей, які хотіли за рік вивчитися на Шекспіра, а за два — збудувати «власну хату». Культ успіху — це прикмета, якої у нас нема, це бажання по кожному упадку зриватися на ноги, to try again (пробувати знову), бо хто боїться невдач і розчарувань, той згори програв свою життєву ставку, будь це одиниця, чи нарід.

Це почуття честі. В пластовім правильнику стоїть: «Коли пластун під словом честі каже «це є так», то це є так!» Це значить, що коли ви комуніст (згл. націоналіст), то не повинні писати під своїм ім'ям в газеті комуністичній, а під прибраним в націоналістичній. Це значить мати почуття відповідальності і говорити те, що робиш, а робити те, що говориш. Це значить тлумити серед себе «ніяких», бо ніякі — це всякі, ні теплі, ні холодні, вічно готові перекинутися від одних до других. Це значить, коли ви кажете, що щось на вашу думку є так, то це мусить бути так.

Що таке сила характеру?

Це є завше бути готовим сповнити свій обов'язок. Що значить бути готовим? Ось приклад. Перед війною першим лордом британської адміраліції був Вінстон Черчілль. В часі незакаламученого миру, довго перед 1914 роком, Черчілль готувався до нього. У воєнній палаті адміраліції мав він величезну мапу, на якій кожного дня зазначалося розташування головних одиниць німецької фльоти. І Черчілль залюбки заскочував своїх підвладних старшин несподіваним питанням: «Що треба робити, коли цієї ночі вибухне війна з Німеччиною?» Не диво, що коли ця війна дійсно вибухла, Велика Британія була нею найменше заскочена.

Мобілізація морських резервів, заряджена Черчіллем 1-го серпня 1914 року, без уповноваження кабінету, дозволила Великій Британії виступити зараз по зірванню дипломатичних зносин з цілою своєю збройною морською силою в її повній боєвій готовності.

Що значить бути готовим сповнити свій обов'язок? Читайте про місіонерську діяльність Єзуїтів по заложенню Ордену. Папа Григорій XIII віддав їм церкву Санто Стефано Ротондо і Єзуїти оздобили її чудовими фресками, що представляли жахливі сцени катування

мучеників за віру. А кардинал Папеоті писав, що «не треба боятися малювати страждання християн в цілім їх страхіттю... Тим способом церква хоче не тільки звеличити відвагу мучеників, але й запалити вогнем душу своїх синів». Тим способом вчила церква своїх місіонерів завше бути готовими до мучеництва за ідею, формувала героїчні душі. В заокеанських краях, єзуїти «завше готові», чулися «вояками» великої армії, що іде на боротьбу і смерть, підлеглими своєму «генералові», які не сміли дезертувати. Коли в Бразилії впали місіонери жертвою Кальвіністів, вони були приготовані на це, а патер Годой, перед масакрою, заохочував їх словами: «Не зраджуйте прапору!»

Виховати й підтримати у мирні часи готовність на найстрашніше — ось що значить «бути готовим» виконати свій обов'язок. Без цього не варті жадна релігія, жадна одиниця, жадний нарід.

Що таке сила характеру?

Це значить дбати за справу, не за себе. За те, щоб дати мата, а не, щоб стратити найменше «хлопців». Коли лордові Кіченерові донесли, що, післаний для розсадження одної гори транспорт динаміту вилетів в повітря разом з поручником, що його провадив, Кіченер запитав: «Скільки отже матеріялу ви ще потребуєте?» Він зреагував інакше, аніж реагувала до недавна ще наша преса на червоний терор за Збручем; для якої безумством був навіть протест проти терору, бо стільки хат піде ще з димом, стільки буде нових жертв... «Гуманність — казав Айнзідель, — не коштує нічого, а звільняє нас від усіх тяжких зобов'язань думки і чину.» Гуманність — це оправдання для лінивства думки, для безхарактерності. Оскільки знаю — не збудовано нею досі жадної держави.

Що є сила характеру?

Це уміння володіти собою. Хто читав колись про кораблі-пастки під час великої війни — той знає, що то значить — панувати над собою. Той знає про це, хто читав про подвиги «Farnborough», воєнного корабля, укритого під прапором торговельного, завданням якого було підставляти свої боки торпедам німецьких «У-ботів», аби, звабивши їх до себе, затопити схованими гарматами... Той знає, скільки нелюдсько-зимної крові треба мати, аби з знищеним мотором, поламаними щоглами, напівперебитою залогою — ждати безчинно підходу ворога, чекаючи його, або смерті, коли одна хвилина денервації коштує життя... Панувати над собою — це не, як варвар, з якого сміявся Демосфен, який в бійці лише хапається за ударене місце, не здібний «вчитати грозячий удар з очей противника, нездібний заслонитися заздалегідь від нападу»... Це з зимною кров'ю — вміти орієнтуватися, інідкі прийде найближчий удар, це — вміти передбачати тяги противника і їм запобігти, як Японці в піч розпочаття війни в Порт-Артурському рейді, як Нельсон під Копенгагою. А всі вони, особливо англійці, могли доконати цього тому, що змалку тренувалися в силі характеру, вчилися розраховувати далекосяглість своїх поступків, силу своїх рухів та прецизійність — передусім в спорті і в змаганню.

Що є сила характеру?

Це, нарешті, вміти дивитися на життя, як на гру; не бути по-хамськи втішеним по виграній, і по-хамськи пригнобленим по програній, завше всяку небезпеку сміхом зустрічати... Прикладом цього мужнього відношення до сваволі долі служить упокорена, але сильна духом, Німеччина. Недавно в Стокгольмі відбулося торжество вручення Нобелівської нагороди останньому лауреатові, німецькому письменникові Томасові Маннові. В своїй відповіді Манн дякував за відзначення не своє, а в його особі — генія німецького народу.

Його мовчазний героїзм, що не скаржиться і не просить ласки, символізує Манн в постаті Св. Севастіяна, юнака, прив'язаного до стовпа, цілого простромленого списами й мечами, і усміхненого. «Німеччина, говорив Манн, через свою повоєнну поезію... зберегла свою честь: політичне, бо не запалася в анархію терпіння, бо зберегла свою державу, і духово, бо здолала східну засаду терпіння сполучити з західною засадою форми, знаходячи в самім болю — красу! Красу, скажу я, глузу над даремними зусиллями противника, красу афірмації життя, не зважаючи ні на що, красу піднесення ідеї над тваринний біль, красу вірності своєму Богові до кінця — є запурука воскресіння...» Не тільки одиниць, а й народів.

Що є сила характеру?

Це є наставлення душі, оспіване в однім сильнім вірші Редьярда Кіплінга, який я, не поет, віддаю прозою:

*«Коли ти можеш бачити зруйноване  
діло цілого свого життя,*

*І без слів взятися будувати його наново,*

*Або за одним ударом — стратити ви-  
грану сотки партій*

*Без жадного порушення і без одного  
зітхання...*

*Коли ти можеш бути коханком,  
не шаліючи з любови,*

*Коли ти можеш бути сильним,  
не перестаючи бути ніжним...*

*Коли ти можеш любити всіх  
приятелів як братів,*

*Аж так, щоб ніхто з них не*

був всім для тебе,  
Коли ти вмієш розважати,  
спостерігати й пізнавати,  
Не стаючи ніколи скептиком,  
або руїнником,  
Мріяти, та не даючи твоїй мрії  
стати твоїм паном...  
Коли ти потрапиш бути суворим,  
не впадаючи ніколи в лють,  
Коли ти вмієш бути відважним,  
а ніколи безрозсудним,  
Коли ти вмієш бути добрим,  
коли ти вмієш бути мудрим,  
Не будучи моралізатором,  
ні педантом,  
Якщо ти вмієш зберегти свою відвагу  
І не стратити голови, коли всі  
інші довкола тратять її,  
— Тоді князі, боги, щастя і перемога,  
стануть на віки твоїми вірними рабами,  
Тоді ти станеш людиною...»

А з людей, не з ганчірок чи опудал, складається нація.

Хто не виховає людини, не виховає народу. Твори Кіплінга, каже критик французький Бріон, більш допомогли при затяганню охотників до британської армії в Індії, аніж обіцянки вербункових капралів. Бо не капрالی, не зовнішня принука, не мус, викували англійську

націю, лише Кіплінги, які прищеплювали молоді смак пригод, життя, повного небезпек на далеких шляхах, за далекими морями. Хто виховував характер Британця, творив Велику Британію.

Хто викаже силу характеру в дрібнім, викаже її у великім. Витривалий в щоденнім житті, буде витривалим і тоді, коли доля поставить його в становище Клемансо... Хто вміє «бути готовим» в щоденнім житті, той буде ним і тоді, коли стане Черчіллем. Хто в малих справах ставить на своєму, той не злякається перешкод і в великих, як Лютер, який готовий був їхати на диспут з противниками, хоч рідко ті диспути кінчалися в його часи, хоч би, казав він, стріли його там стільки тисяч чортів, скільки було черепиць на дахах у Вормсі... Твердо йти своєю життєвою дорогою може тільки нація людей великих характерів. Безхарактерна суспільність, навіть при сприяючих обставинах, навіть при чужій допомозі, не творить нічого. Завше перекидатиметься від захвату до розпачі, тратитиме голову по перших невдачах, переоцінюватиме силу перешкоди, а не довірятиме власній, хоч би й як «свідома» була свого «ідеалу»... Вашингтон, О'Коннель не мали спершу своєї «свідомості»: обидва були довший час патріотами метрополії. Але їх характер, витривалість іти раз обраним шляхом до найдальших консеквенцій, почуття честі, упертість, помогли їм довершити їх діло (про яке спершу навіть не думали) в становищі, в яким «свідомі» відразу свого «ідеалу» безхарактерники стараються його вихитрувати, вижебрати, вичарувати, або вимолити, щоби наприкінці зрадити... Сама свідомість не допоможе, ні сам запал. Великі речі стоять у цім світі твердими характерами, бо й світ це не є м'який.

Говорять не раз у нас про «гармонію» у вихованню: що, мовляв, треба «гармонійно» розвивати всі способності — не лиш характер, але й свідомість, силу волі,

знання і ін. Але казати таке — значить казати забагато і — нічого: *Qui trop embrasse, mal eteint* (хто забагато обіймає — мало стискає). Бо казати, що треба розвивати всі здібності душі — це програма для нас, для наших внуків і для прадідів це — загальник. Нам же треба звернути увагу на те, що — в даній хвилині історичній — є на потребу. А цим, безперечно, є передусім виховання твердих характерів. Розум може кермувати нашою енергією, але не створити її. Життя є динамічне. Робимо його доцільним, даючи ідеальний напрямок його енергіям, але сама енергія є ірраціональна і жадним знанням не покликати її до життя. Коли ви занадто загналися в один бік, тільки наглий і сильний зворот в інший бік поставить вас на належний шлях, не шукання «гармонії»...

Коли я над цією темою думаю, спеціально згадую Пласт. Бо чи ж всі перечислені тут складові частини поняття «характер», чи їх не плекає Пласт — вірність ідеї і країні, витривалість, певність себе, внутрішню дисципліну, вміння бути завше готовим, почуття чести, катехізис успіху, замилювання до просторів, шукання пригод і сміх в обличчі небезпеки?

Хто гартує тіло, гартує душу, а моральний гарт і характерність — це фундамент сильної нації. Паскаль казав: «Спершу вправляйтеся, а віра прийде сама собою», а Гнат Лойола уважав зовнішні вправи за засіб для збудження відповідних почувань... Є анекдот про славного журналіста Жірдена, який дістав візиту одного політичного противника, що прийшов з наміром допровадити справу до поєдинку. Але Жірденом, потім, як забив другого свого противника Кареля, постановив більше не поєдинкувати. Бачучи подраження гостя, він відмовився говорити з ним, аж той не сів в запропонований йому вигідний фотель. Коли це сталося, розмова прийняла лагідний перебіг і скінчи-

лася добре. Чи ж можна було гніватися, затопившись в м'якому фотелі? Був би це завеликий контраст між станом душі і положенням, несприятливим для виявлення гвалтовних почувань! Такий контраст суперечить людській вдачі... А навів я цей анекдот на те, щоб збудити рефлексії: чи не винна в наших життєвих невдачах обставина, що занадто при звичаювали ми досі молодь до м'яких фотелів, до теплих посад і вигідного життя, до м'якого кімнатного виховання, несприятливого для виявлення сильних почувань, і — кажу просто — до формування сильних характерів? Чи не виховає ці характери скоріше Пласт (при належнім проводі), який виринає молодь з душного покою, який сталить зір, кріпить м'язи, гартує волю!

Скажуть, чи ж не є в цім щось зневажливе для душі, викликати чисто механічними штучними способами — бажаний стан душі? Ні!

Бо є глибший зміст в такому вихованню. Воно вказує, що нове ставлення душі не вичитується лиш з книжок, що аби засвоїти ідеї нового морального гарту, треба ними жити, цілим єством, мати їх в кожному фібрі тіла, в крові. Лише тоді будуть вони не чужорідним тілом, що випаде при першій стрясенню, а органічною частиною нашого «Я».

Та чи ж це не є утопія? — прищепити отой моральний гарт нашій нації? Ми ж такі ніжні, такі чулі, такі бідні... Чи не читали ми недавно в однім емігрантським журналі, що претендує на виключне право оборони нашої ідеї: нарікання, що шириться, мовляв, у нас думка, «ніби історію роблять сильні одиниці, які вміють сильно хотіти, а те, чого хочуть, запроваджують, не оглядаючись на способи запровадження... Помилковість цих думок наявна... З двох воль сильніша є та, що вміє зробити по-своєму, без насильства. Найкращі бажання, dokonані насильством — є злом»...

Навів я ці слова не на те, щоб з ними полемізувати, лиш, щоб показати, скільки є ще серед нас цих «фотельних» людей, яких ніколи ніщо нічого не навчить, сих теплярних діячів, вихованих в кабінетах царських канцелярій, цих «футлярних» людей з психікою вічного «есефа» (сафандули), ні теплих, ні гарячих, мандрівних духів запалої в безвість доби. Щоби показати, як тяжка буде боротьба з одідиченою безхарактерністю.

Але не безнадійна!

Одні навички можна замінити на інші, не раз протягом одної лиш генерації. Чому б це не було можливе серед людей, коли це є можливе в природі? Знана річ, напр., що в Новій Зеландії водяться папуги, які з вегетаріанців стали споживачами баранячого сала від того часу, як до Австралії спроваджено овець з Європи. Знані експерименти, коли вихований змалку в товаристві крука голуб став м'ясожером. Там, де на заваді не стоять фізіологічні причини, такі метаморфози може довершити свідома людська воля. Досвід показує, що деякі птахи не родяться з готовим почуттям ворожості до ґатунку (*homo sapiens*), який витереблює їх рід, що ця ворожість прищеплюється їм щойно вихованням, родичами, які передають молодим, нагромаджений мільйонами літ, досвід незчислимих поколінь далеких предків, передають емоції, інстинкт створінь — диких і вільних, що гордять хоч би золотою кліткою.

Довгі століття знищили у нас не один здоровий інстинкт. Зробили з колишніх степових піратів — кліткових цвірінкайлів, які ревуть та стогнуть і ридують над своєю долею безталанною та, як той фотельний есеф над тим, що в житті треба вміти хотіти. Довгі віки зробили з колишньої хижацької Варяжчини — травоїдів, які забули навіть про інстинкт елементарної самоохорони, зі степових тарпанів — коней циркових, уїзжуваних блазнями.

І щойно недавно зачали ми знова думати про часи, коли було інакше; про добу безжурного завзяття, стоїчного гумору і вдач, які ломилися, та не гнулися; про добу, коли ще не стали загальноприйнятими чеснотами чесноти пса в буді; коли панували інші ті; які я обняв словом «характер». Коли тверді були люди в замірах, тверді в думках, тверді в поступуванні, тверді у вірі, в почуванні, в чині.

«Літературно-науковий вісник», січень 1930 р.

## **ДМИТРО ДОНЦОВ**

Посмертні згадки пишуть про звичайних, смертних людей. Але неможливо писати їх про духовних велетнів, що сталися частиною історії нації тим, що генієм своїм зуміли творити її, стали непроминальними дороговказами для майбутніх поколінь.

Від нас відійшов у вічність Дмитро Донцов. Відійшла в Пантеон українських Безсмертних Людина, що на протязі близько шістдесяти років своїм пламенним словом мобілізувала український народ до боротьби за свою самобутність і державність. Людина, яка, пропагуючи світлі традиції нашої давнини, була одержима тою самою великою фанатичною вірою в Правду України та її перемогу, якою були пройняті і Шевченко, і Леся Українка, і Іван Франко.

Дмитро Донцов – творець ідеології українського революційного націоналізму. Ідейний Батько Організації Українських Націоналістів, яка постала на ґрунті націоналістичних догм, видвигнених і пропагованих Донцовим. Без «Націоналізму» Донцова (1926), без його

незлічимо писань, ледве чи постала б вже кілька років пізніше ОУН, чи тодішнє молоде покоління України було б знайшло так швидко єдино правильний шлях служіння визволенню українського народу, шлях національної революції.

Ніхто так основно не проаналізував творчості Пророка України – Тараса Шевченка, як це зробив Дмитро Донцов. Ніхто так виразно і ясно не представив героїчної постаті Лесі Українки, як Донцов. Ніхто не зумів (без того, щоб не попасти в загумінки партійних розумувань) так правильно насвітлити постать українського Мойсея – Івана Франка. У тих українських Велетнях бачив Донцов велич української нації. Бачив незламних борців за українську Правду, носіїв ідеї самостійності та державності України, а в першу чергу людей мужнього світогляду, без присвоєння якого український народ не міг би мати ні сили, ні волі боротися за здійснення своїх прагнень.

І тому, впродовж цілого свого життя, Донцов з невичерпаною енергією, з пориваючою вірою в слушність голошених Правд, промощував їм шлях, ніколи не йдучи на ніякі компроміси з ворожими силами, чи на тактичні уступки.

Коли Донцов, будучи ще зовсім молодою людиною, виступив в 1913 році на 2-ім Всеукраїнським студентським з'їзді у Львові з доповіддю, в якій видвигнув з питомою йому пристрасстю та переконливістю ідею повного зірвання з усякою Москвою і боротьби за здійснення відвічних прагнень України, – то цей його виступ знайшов дуже широкий відгомін теж і в центрі московської імперії. Голова Конституційної демократичної партії П.Мілюков в російській Державній Думі перестерігав москалів: «...Українці починають голосно говорити, як це робить Донцов і товариші, що всяка надія на Росію – утопія, що залишається шукати

рятунку тільки в сепаратизмі... Бійтеся його! Коли ви будете продовжувати вашу політику, Донцови будуть числитися не одиницями, й не десятками, але сотками, тисячами, мільйонами...» Того ж року Ленін теж тривожно висловлювався (гл. «Рабочая Правда», ч.3, з 16 березня 1913 р.) про зріст популярності націоналістичних ідей, голошених Донцовим. «Дуже важливим є – писав Ленін – з націоналістами цього «пошибу» хитріше воювати. Націоналісти типу Донцова дуже витончені!»

Побоювання двох речників московської імперії (царської і большевицької) виявилися дуже слушні. Бо Донцов невтомно пропагував ідею державності українського народу, а в першу чергу невтомно і безперервно кував його світогляд і ставив його характер, з метою перевиховати українця-раба в українця пана-лицаря.

Тому завданню Донцов присвятив ціле своє життя, усі свої сили, усю свою творчість. Проїнятий до глибин душі ідеями таких геніїв української нації як Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, він став борцем за здійснення їх ідей. Саме ті ідеї він ставив у підставі створеної ним ідеології українського революційного націоналізму, пропагував та боронив їх із питомою йому фанатичною вірою.

В одній з непроминальних своєю вартістю праць, п.н. «Заповіт Шевченка», Донцов, характеризуючи геніальну постать Тараса, починає цей твір такими словами:

«Про Шевченка треба нині не на святах промовляти, а кричати на вуличних перехрестях. Щоб як дзвін тривоги калатало його слово! Ніколи бо не був він такий актуальний, як в наш час. Ніколи не було між нами стільки поглухлих, стільки сліпих.... Тарасова муза, писав Костомаров, – роздерла завісу народнього жит-



Борис Вітошинський та Дмитро Донцов, Канада, 1972 р.

тя... роздерла підземний заклет, уже від років замкнутий многими замками, запечатаний многими печатями. І страшно і боляче, і чарівно було глянути туди. Багатьом сучасникам страшно було глянути в обличчя – воскресеної Шевченком – героїчної України, наче тим дядькам, які слухали оповідання Шевченкового діда про Гонту й Залізняка: – «сусіди од страху, од жалю німіли»... «Він ранив їх серця»! Нарушав їх «блаженний спокій»! Поривав до того великого, перед яким здригалося їх чуле серце! Кликав вернутися до патріотизму, який був для них уже «парадоксом», «дивацтвом»... Але од того від чого ставало сумно і страшно його сучасникам, – до того «усміхалося серце» поета. Білий царат вирвав йому язик, замучив, щоб перестав говорити, картати, і кликати. Царат червоний каструє й паплюжить його морально, намагаючися накласти на нього маску одного зі «своїх», – паплюжить сам, і ру-

ками наших перевертнів. Так як тоді, так і тепер, стоїть він перед нами, – над нами! – негнутий і неприступний, як Єремія на розпутьях велелюдних. Сам один з Заповітом своєї великої ненависти і своєї великої любови».

Ось ті слова, сказані Донцовим про Шевченка, можна повністю віднести до нього самого. Теж і Донцов, який виступив напередодні великих визвольних змагань з пламенним і пристрасним словом до української молоді і цілого громадянства, взиваючи, як і Шевченко, до безкомпромісової боротьби з московською імперією, тою «диявольською силою Півночі, облудною, цинічною, забріханою, протягом вісьмох століть незмінною в усіх своїх барвах хамелеона», він, як і Шевченко, її «ненавидів усім серцем своїм, усією душею своєю і всім помишленням своїм». Ненавидів, як «ненавидить людина вільна того, хто плює в її душу, хто топче ногами її людську гідність, хто трупами народів устелював свій історичний шлях».

Але, як і в Шевченка, – душу Донцова сповняла гаряча, ніколи незгасаюча любов до України, до українського народу. В усіх своїх писаннях Донцов відкликається до світлих традицій України і наказує їх плекати, перебрати сучасному і майбутнім поколінням. Бо так само, як він глибоко ненавидів рабів, що допомагали ворогові катувати Україну, – так само глибоко любив, подивляв, давав за приклад усіх тих, що мужньо відстоювали Правду України, усіх лицарів, і тих із сивої давнини, і нинішніх, що в рядах Української Повстанської Армії, чи революційної ОУН своєю кров'ю окуплювали волю і державність українського народу. Він дуже точно і постійно відмежовував дві породи людей, які бачив теж і в нашому народі: Тих, на яких неволя витиснула своє рабське п'ятно, та тих незламних, нескорених, що боролися, мучилися, каралися, але ніко-

ли не каюлися, ніколи не підписували ворогові «заяв», воліючи краще накласти своїми головами, як скоритися катові України.

В передмові до третього видання «Націоналізму» – геніального твору, накреслюючого світогляд українця та вказуючого шлях, яким він має іти на славу України, – Донцов писав:

«Двоподіл? Певно, той двоподіл, за який «Націоналізм» стягнув на себе найбільше злоби і «прогресивних», і своїх, і російських большевицьких противників. Полемізувати з тезою «двоподілу» вони не можуть, бо ця ідея червоною ниткою переходить через усі твори Г.Сковороди, І.Вишенського, Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, Олени Теліги... Не лише я, але й вони ділять людей на дві «породи», згідно не з їх соціальним станом, а з їх духовою природою, з їх духом; ділять на дві різні категорії: на «шляхтича» – і на «мужика», «козака» – і «свинопаса», лицаря – і «плебея», патріота – і «дядьків отечества чужого», борців – і «партачів життя», героїв за націю – і «німих, підлих рабів», «грязь Москви», або «жебраків о ялмужну просящих», мучеників за віру – і «сонне кодрло» відступників, Ардентів та Ізогенів, людей «лицарської, чистої, святої крові» – і «сукроватої» крові невільників, «ковалів безверхих» – і «людських шашелів».

Вказуючи на конечність такого духовного поділу, Донцов зумів виростити нове покоління борців, що знайшло свій вияв в Організації Українських Націоналістів – революціонерів, спершу під проводом сл. п. полк. Є.Коновальця, а пізніше сл. п. Провідника С.Бандери. І хоч Донцов не належав до ніякого політичного угруповання, хоч не брав безпосередньої участі в політичному житті, – творчість його мала велетенський вплив на формування української духовності.

Тому зовсім не можна дивуватися, що до кінця його життя Москва атакувала його, намагаючись стерти його значення серед українського народу. Ще не так давно, бо в 1968 році, появилася в Києві книжка Академії Наук СРСР, авторства В.Ю.Євдокименка, п.н. «Критика ідейних основ українського буржуазного націоналізму». В цій книжці автор пробує теж «розправитися» з Д. Донцовим. Зацитуємо кілька місць з того, що було писане, друковане і поширюване в Україні з доручення московських наїзників. Ось вони:

«Протягом усього свого життя Донцов був одним з найвойовничіших ворогів Радянської влади, лютим ворогом українського народу... Понад півсторіччя Донцов займався теоретичною розробкою ідеології українського буржуазного націоналізму. Своє теоретичне кредо він найбільш чітко формулює в своїй роботі «Націоналізм»: щоб великий всеобіймаючий ідеал нації міг сполучитися з могутнім національним інстинктом, він мусить черпати свій зміст не у відірваних засадах інтернаціоналізму, космополітизму, соціалізму, гуманізму, лише в тайниках національної психіки, в потребах нації, в її емотивній ірраціональній волі до життя і панування»...

«...У всіх писаннях Донцова домінує ненависть до всього російського і всього комуністичного. Безсоромно викривляючи історичні події, підтасовуючи факти, Донцов завжди твердив, нібито український і російський народи за своїм походженням, історією, характером суспільного життя, соціальною психологією, культурою, побутом і звичаями, є прямо протилежними народами. У нестримній люті до всього російського Донцов обливає брудом найкращі здобутки російської і світової культури, всіляко паплюжить таких геніїв людства як Пушкін, Толстой, Достоєвський, вважаючи їх «попередниками» російського більшевизму. Всі

страждання і лихоліття останніх століть, які випали на долю людства, Донцов приписує «диявольській одержимості москаля». Росія для Донцова – це посланник Антихриста, Сатани, Диявола, Зла. Жодного винятку з усього російського Донцов не робить. Все в Росії було лихим: і російський царизм, і російська православна релігія, і російське вільнодумство, і революційна ідеологія»...

Цитата з наведеної ворожої українському народові публікації достатньо виразно вказує, як дуже небезпечні і вбивчі для московського імперіалізму є писання Донцова.

Це він, Донцов, кинув клич «Україна проти Москви», який пізніше ОУН прийняла на IV Великому Зборі за свій («Київ проти Москви»), підкреслюючи в той спосіб свою однудушність з ідеями, голошеними Д. Донцовим.

Згадано вже, що Донцов не належав до ніякого політичного угруповання. Це й правильно, бо він є ідеологом для цілої української нації. Одначе українські націоналісти-революціонери найбільш близькі йому. Вони виховувалися на його писаннях, захоплювалися ними, проймалися його гарячою ненавистю до окупантів України та безмежною любов'ю до своєї Вітчизни, вони реалізували ідеї Донцова.

Писання Донцова не були якоюсь «програмою» (для партії). Їх, зокрема книгу «Націоналізм», треба вважати формуляцією світогляду (і так писав про це сам Донцов в «Замість передмови» до тої своєї книги)! Саме тому, що йдеться про світогляд, а не про політично-програмові засади, повним нонсенсом були і є спроби світогляд Донцова – його ідеологію націоналізму – «доповнювати», чи в інший спосіб міняти. Хто так думає, вважаючи писання Донцова ще «не завер-

шеними», дає тільки доказ, як далеко Донцова він не зрозумів, як далеко йому, щоб міг називати себе націоналістом. Коли йдеться про нас, українських націоналістів, то ми наряді Конференцій, а теж на останньому IV Великому Зборі ОУН висловили нашу вдячність, пересилаючи Донцову привітання та підкреслюючи його непроминальні заслуги для українського народу.

Так, як частина сучасників Т. Шевченка його не розуміла, як не розуміли численні земляки Лесі Українки, як не вміли доцінити Івана Франка, – так само цілі десятиріччя Донцов був в перехресному вогні не тільки ворогів українського народу, але і тих його земляків, що не розуміли, бо не могли, з огляду на свою іншу психічну структуру («свинопасів» - рабів), лицарського світогляду Донцова.

Проминуть роки, десятиріччя, сторіччя. По нас, сучасниках Дмитра Донцова, не остане й сліду, пропадуть сьогоднішні політичні угруповання, згинуть сучасні полеміки і спори. Але житиме українська нація своїм многогранним життям. І тоді Дмитро Донцов, як одна з епохальних і геніальних постатей українського народу, буде побіч інших великих постатей України безспірною власністю та гордістю усіх українських патріотів, що черпатимуть із книг його – мудрість та силу для розбудови та скріплення лицарської України!

**Борис Вітошинський**

«Клич Нації», травень, 1973 р. Стр. 8-12

<https://ukrnationalism.com/history/109-dmytro-dontsov.html>

Організатор фестивалю:



[ussd.org.ua](http://ussd.org.ua) [nac.ussd@gmail.com](mailto:nac.ussd@gmail.com)

Фестиваль відбувається за підтримки:



Втілення фестивалю:



За підтримки Парафії Різдва Пресвятої Богородиці та Парафії Успіння Святої Анни УГКЦ в м. Мелітополь